

Alapvetésként:

„A magyar színházi struktúra, így a magyar színházi intézményrendszer a kultúrtörténet folyamán kialakult kulturális örökség, melynek **védelme és megtartása törvényi feladat...**”

(részlet a 2008-as törvény munkaanyagából. A végső változatban másként olvasható a gondolat.)

Mit értünk színházi struktúrán?

a) azt, amelyet már ismerünk - kőszínházi, költségvetési színházak, bábszínházak, és a már regisztrált függetlenek,

b) avagy a szerintem teljes spektrumot, amelynek a megismerése felé a 2008-as törvény nyomán még csupán elindult a szakma egy része, és amely éppen úgy tartalmazza az ún. „költségvetési”, „egyesületi”, „alapítványi”, „vállalkozói”, „színházi nevelési”, „egyéni”, „társulati”, vagy a megjelenés helye szerint „kőszínházi”, „művelődési intézményi”, „szabadtéri”, „oktatási”, „nevelési”, vagy funkciójuk szerint „befogadó”... neveken, címkéken értendő különböző formációkat, és az ezek közreműködésével megvalósult színházi, tánc- és zenei produktumot.

Az alábbi módosítási javaslat a „b” verziót alapul véve készült.

2008. évi XCIX. törvény (Magyar Közlöny 183)

1. a tv. címe/megnevezése:

- az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól

Ez az első mondat hordoz magában ellentmondást, amit véleményem szerint föl kell oldani. Az előadó-művészeti szervezet említése eleve kizárja, hogy a teljes spektrumot vizsgálni lehessen és kelljen, mivel az elnevezés kizárólag **a jogi személyiséggel** rendelkező szervezetekre vonatkozik (lásd értelmező rendelkezések, 7. pont)

A törvény a teljes színházi, tánc- és zenei működési terület kezelésének irányelveit, jogszabályait tartalmazza, kell tartalmaznia, amelynek nem csupán jogi személyiséggel rendelkező művészek, csoportok az alanyai (idézet a tanulmányból: „...külön jogalanyként való tárgyalásuk ma már csak jogdogmatikai szempontból jelent megkülönböztetést....”.)

Felmerülhet, hogy azért szerepel itt ez a kifejezés, mert a támogatási rendszer alapja, hogy a támogatott előadó-művészeti szervezet legyen. Ugyanakkor a támogatás-kérdéskör mégsem a törvény egészét, csak részét képezi, és az értelmezés szűkítésével éppen a törvény szellemisége, és gyakorlati továbbgondolása, kiterjesztése válik nehezzé, korlátozottá.

szövegjavaslat:

(2010....törvény)

1.

az előadó-művészeti produkciókat, előadásokat, zeneműveket létrehozó alkotók, közösségek, színházak határon belül és túl történő működéséről, támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól

vagy

2.

az előadó-művészet támogatásáról

és a színház-, tánc- és zeneművészek sajátos foglalkoztatási szabályairól

- 2 Cím A tv. Hatálya – (2)

„E törvény rendelkezései nem érintik a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. rendelkezéseit.”

Jelen pillanatban Magyarországon az Artisjus Egyesület mint un. „kisjogos”, zenei ügynökség a legnagyobb szerzői jogi szervezet, amely **elsősorban** zenei képvisellel, és annak minden hozadékával foglalkozik, és egyéb tevékenységként közvetíti a többi közös jogkezelő egyesület felé az adott esztendőben a szerződések szerint megállapított összegeket.

Milliárdos tételről van szó, melyek egy része visszakerül a konkrét szerzőkhöz, és egy jelentős hányada alapítványokon (Filmjus, ...) és egyesületen keresztül (a színész szakszervezetnél a szakszervezet közreműködésével) kerül alkotókhöz, társulatokhoz, zenész formációkhoz egy virtuális, szintén láthatatlan struktúrát működtetve ezáltal.

Ennek a pénznek/szerzői jogdíjnak a kezelése körüli problematika feloldása nem a törvény feladata véleményem szerint.

Azonban az un. „nagyjogos” szerzői jogi kérdés ügye megkerülhetetlen és fontos. Megoldása és törvényi szintű említése, rendezése jóval túlmutat(na) a színházi területen, hatással volna a teljes gazdaságban működő szerzői jogi problémákra, azok kezelésére!

Tekintettel arra, hogy a teljes színházi spektrum feltérképezése a mai napig várat magára (a nemrég, az OSZMI, ill. Szabó István által jelzett, 3 tanulmányt tartalmazó felmérés ellenére), csak közelítőleg lehet megbecsülni azt a mennyiséget, amely az „egész estés” - vagy a gyerek- és/vagy ifjúsági előadások esetében - „egész napos” előadásokra vonatkoznak, és amelyek adott esetben „kalóz” előadások mind írói, fordítói, mind zenei, mind más szerzői jogi értelemben.

Ha valaha tiszta víz kerül a színházi struktúra és a teljes terület valós nagyságrendjének, szerepének poharába, akkor esedékes lehet egy önálló un. „nagyjogos” közös jogkezelő szervezet/egyesület(?) létrehozása.

A fenti, kritizált mondat formálisan igaz ugyan, hiszen az említett szerzői jogi törvény rendelkezik a színpadi művel kapcsolatban is, ám a gyakorlat azt mutatja, hogy a Magyar Szerzői Jogvédő Hivatal megszűnése (1997?), és a jogutód - Artisjus - profiltisztítása óta csupán néhány ügynökség a gazdája a kérdéskörnek, és ez nagymértékben torz felhasználói és jogkezelési gyakorlatot eredményez ismétlem, főleg az un. „nagyjogos” előadások esetében.

Itt nincs terem az elmondottak kifejtésére, bízom benne, hogy így is érthető a probléma. A törvényben egy minimumot rögzíteni kellene a szerzői jogra vonatkozó kitételben ilyen, vagy hasonló értelemben: szövegjavaslat:

E törvény a hatályos szerzői jogról szóló (1999. évi LXXVI) törvénnyel összhangban készült. Egyes rendelkezései külön kitérnek a szerzői jog megfelelő alkalmazására az előadó-művészeti szervezetre vonatkozóan a szerzői jogi szabályok gyakorlati érvényre jutása érdekében.

Természetesen ennek értelmében szükség volna a törvény más helyein konkrét szövegezéssel megjeleníteni a feltételeket, hogy érvényesülhessen ez a gondolat.

3. Cím

Az előadó-művészeti államigazgatási szerv

6. §

Többször említettem már, és kb. 10-12 éve hangoztatom különböző fórumokon, hogy láthatatlan színházi területen sok társulat sok-sok előadása „látható” becslésem szerint kb. 2,5-3 millió, vagy még több néző előtt, akik semmilyen statisztikában nem jelennek meg egyelőre mind a mai napig.

A törvény megjelenésének, ill. az FSZSZ vezetése, és mások küzdelme nyomán létrejött kategorizálási rendszernek köszönhetően lassacskán világosodni kezd ez a színházi közeg is. De csupán kezd!!!

Vagyis végre elkezdődött egy olyan tendencia, aminek csak az elején vagyunk, és nem a végén!!! Jelen pillanatban az Ea-műv. Iroda oldalán 108 regisztrált szervezet van, és ahogy utalt rá valaki (bocs, de nem emlékszem, hogy ki) idén 40-50 újabb szervezet regisztrált. Bizton állítom, hogy a folyamat folytatódni fog 2011-ben (!), ha a jelenlegi rendszer életben marad.

Nos, és itt van a lényeg!

A látszólag tagolatlan színházi és függetlennek nevezett terület legalább akkora, ha nem nagyobb erőt, nagyságrendet, struktúrát jelent, mint az un. kőszínházi. Ez a ma még feltáratlan és kutatatlan terület az egész országban jelen van, és kezeléséhez valóban nem tűnnek alkalmasnak a jelenlegi

„Az előadó-művészeti szerv. nyilvántartása és besorolása” (6)-os bekezdés a) és b) pontok,

vagyis az önkormányzatra és a munkáltató kinevezésére vonatkozó feltételek, ahogy ez benne is van a törvényben. Tehát kell és szükséges egy, legalább egy olyan szervezet, amely nyilvántart, netán felügyeletet gyakorol, képviseli a törvény vonatkozó szempontjait. Ez a szervezet – ha jól értem – „az előadó-művészeti államigazgatási szerv” (3. Cím), amelyet nevesíteni kellene a törvényben, amint van is neve - Előadó-művészeti Iroda.

Szövegjavaslat:

Az előadó-művészeti államigazgatási szerv - Előadó-művészeti Iroda

Vagyis nem szabad megszüntetni, ha ez bárkinek eszébe jutna, sőt, tovább bővíteni egyéb szempontrendszer alapján, és hozzárendelve még feladatköröket, és munkatársakat, és a működéshez szükséges pénzt, státuszokat.

Az **Előadó-művészeti Iroda** alkalmas lehet a teljes és függetlennek nevezett szféra kezelésére. Feladatai közé tartozna az eddig említettekkel összhangban:

1. Az un. **előadó-művészi szervezetek nyilvántartása**, amely szervezetek két nagyjából jól elkülöníthető csoportot alkotnak – a) a kuratórium által támogatásra „ítéltek”, vagyis a most függetlenek, valójában inkább céljait, szemléletét tekintve változatlanul alternatívnak nevezhető színházi terület csoportjai, és b) azon szervezetek, amelyek soha az életben nem fognak bekerülni ebbe az előző körbe. Nem azért okvetlenül, mert rossz, amit csinálnak, hanem azért, mert más struktúrában, más feladatokkal, más közönségrétegnek „szolgáltatóknak”, és mint ilyenek, nem lesznek alkalmasak az alternatív közeg szempontrendszerének megfelelni.

(A mostani pénzosztás – itt kell megjegyeznem – rámutatott egy fontos problémára is. A regisztrált szervezetek éppen, mert teljesítik a regisztráció feltételeit (igazolt működés, igazolt előadásszám, igazolt nézőszám), szükségesnek látom, hogy normatív jellegű támogatást kapjanak, ahogy ez egyébként a

törvény szövegéből következik is az olvasatomban. Másik érdekessége a jelenségnek (zárolás és kuratóriumi döntés) az, hogy egyszerre próbál érvelni a szakma ezen része a minőséggel, az elért eredményekkel jogosan, ugyanakkor egységet igyekszik demonstrálni és elérni - szintén valahol jogosan – éppen azokkal karöltve, akiket a kuratóriumi döntés pillanatnyilag (!) kirekesztett, és „eltávolított”.)

2. Olyan **nyilvántartási helyzet megteremtése, működtetése**, amely a gazdálkodónak nevezett kulturális előadókat, társulatokat is nyilván tarja (nem biztos, hogy) önkéntes regisztráció alapján (egyéni vállalkozók, bt-k, egyéb előadók, művészi csoportok). Ez tulajdonképpen a szolgáltatói szektor feltérképezését jelentené.

Azért volna nagy jelentősége, mert a jelenleg is a törvényben deklarált célt a gyakorlatban lehetne érvényesíteni (**24. § (2)**-es pontja - „... a magánszféra versenyképességének erősítése érdekében a VI. kategóriába sorolt....”).

Azt lehetne mondani, hogy az un. magánszféra tagjai, csoportjai nem fognak önkéntesen regisztrálni, ha az nem kötelező. Ezt nem hinném. Abban a pillanatban, ahogy a működési terület láthatóvá válik, és a láthatóságnak érdemi jele lenne az pl. hogy fesztiválon, találkozón részt vehet(nek), netán olyan programban, ahol a kulturális gazdálkodást többféle eszközzel segítik (nem egyesek/csoportok közvetlen támogatásáról, hanem a háttér kezeléséről beszélek!!!), meg fognak jelenni az Iroda látókörében, vagy ha nem, akkor hosszabb távon kihullanak, megszűnnek, gazdálkodásuk ellehetetlenül.

3. Az Irodát alkalmassá kéne tenni arra, hogy **nyilvántartsa a színházi működés helyeit!!!**

A költségvetési színházi helyeken kívül (budapesti, vidéki színházak, bábszínházak) sok-sok más és másféle helyeken létezik a produkciók és nem csupán gyermek- és ifjúsági előadások befogadása, amelynek csupán töredéke a mostani „Beszt”-nek nevezett tömörülés.

Ha sikerülne integrálni a művelődési intézményi hálózat színházi tereit, a szabadtereket, netán az óvodák, iskolák előadói helyeit, az önkéntes alapon bejelenthető és a magánszférát jelentő színházi/előadói helyeket, ismét láthatóvá válna egy jelentős szelete ennek a kulturális forgatagnak. (Évekkel ezelőtt föltett, és forrás és segítség hiányában nem befejezett oldal, amely a színházi játszóhelyeket mutatja Magyarországon - <http://spiritusz.hu/jatszohelyek/01.htm>)

4. Az Irodát alkalmassá kéne tenni arra is, hogy **a külön gyermek- és ifjúsági korosztály felé irányuló színházi tevékenységet nyomon követhesse, nyilvántartsa.**

Egyébként ez is deklarált cél a törvényben (**1. § c) pontja**), csak hogy a támogatásokon, pályázati kiírásokon keresztül érvényesülő pénzosztás jelenlegi gyakorlata igen alkalmas a diszkriminációra, és a különböző, egyébként a gyerekközönség szempontjából fontosnak mondható színházi területek, formák közti szakadék elmélyítésére, és az örökös maradékelv érvényesülésére, arra, hogy soha ne legyen képes a terület önállóvá, láthatóvá, valóságosan működővé, önjáróvá válni folyóiratokkal, fesztiválokkal, a műhelymunka lehetőségének megteremtésével, stb.

Ennek gyakorlati megvalósítása a nyilvántartás szempontjából, hogy azokat a társulatokat, alkotókat, színházakat rögzítse, amelyek gyermek- és/vagy ifjúsági előadásokat is létrehozhatnak, és/vagy a létrehozott előadásokat műsoron tartják....

Nincs terem ennek kifejtésére. Lényeg, hogy a gyermek- és ifjúság előadások egy kisebb hányada látható csupán a költségvetési színházakban, és igen nagy hányada más, fentebb említett színházi vagy nem oly színházi terekben, helyeken. (A zömmel „látható” színházi előadásokkal összefüggő, alig egy hónapja készült kritikai linkgyűjtemény - <http://spiritusz.hu/linkgyujtemeny.htm>)

Ha ezt sikerülne megvalósítani, akkor volna esély arra, hogy egy békebeli építkezés kezdődjön, és évek múlva valóban értelmet nyerjen az a szó, hogy érték, meg minőség, meg kultúra, ilyesmi. Nem azt állítom, hogy erről most nem lehet beszélni, hanem azt, hogy elindult egy folyamat, aminek távolról sincs vége, és amit tovább kell fejleszteni az igazi eredmény érdekében.

Szövegjavaslat:

6. paragrafus (1)

Az Előadó-művészeti Iroda ellátja az előadó-művészeti alkotók, közösségek és előadó-művészeti szervezetek működésével.....

d) előadó-művészeti adatszolgáltatási tevékenységet végez – jelenlegi szöveg

szövegjavaslat:

d) előadó-művészeti nyilvántartási és adatszolgáltatási tevékenységet végez

d)1. Ennek értelmében az előadó-művészeti szervezeteken kívül nyilvántartásba veszi a kulturális gazdálkodó/gazdasági (?), jogi és nem jogi személyiségű, alkotókat, együtteseket, színházakat,

d)2. Nyilvántartásba veszi a művelődési intézményi terület színházi tereit, a szabadtéri játszóhelyeket, az oktatási intézmények játszóhelyeit, és bármilyen egyéb helyet, ahol színházi, tánc-, és zenei működés lehetséges.

III. FEJEZET

szövegjavaslat:

AZ ELŐADÓ-MŰVÉSZETI EGYSÉGEK (és nem szervezet) NYILVÁNTARTÁSA ÉS BESOROLÁSA

szövegjavaslat a már elmondottak értelmében:

7. § (1) A költségvetési szervként vagy a külön törvény szerint közhasznúvá minősített szervezetként működő előadó-művészeti szervezetekről, és más előadó-művészeti tevékenységről az Előadó-művészeti Iroda nyilvántartást vezet.

(kiegészítések a 7-es ponthoz)

(7) A VI. kategóriába kell besorolni azt az előadó-művészeti szervezetet (és nem a "független színházat", ahogy most szerepel a törvényben), amely legalább két éve működik, és nem felel meg az I-V. Kategóriába sorolás feltételeinek.

(8) A VI. kategóriába kell besorolni az un. előadó-művészeti tevékenységet folytató, tevékenységüket vállalkozói minőségben folytató gazdasági egységeket, szervezeteket, amelyek legalább két éve működnek, és nem felelnek meg az I-V. Kategóriába sorolás feltételeinek.

(9) A VI. kategóriába kell besorolni a művelődési intézményi terület színházi tereit, a szabadtéri játszóhelyeket, az oktatási intézmények játszóhelyeit, és bármilyen egyéb helyet, ahol színházi, tánc-, és zenei működés lehetséges.

(10) A VI. kategóriába kell besorolni azt a (7)-es és (8)-as pontba tartozókat, akik gyermek- és/vagy

ifjúsági előadás(oka)t mutatnak be, tartanak műsoron.

(a gyermek- és ifjúsági előadások műfaji megkötés nélkül értendők, vagyis bábszínházi, gyermekszínházi, táncszínházi, zenés-, mozgásszínházi előadások)

IV. FEJEZET**6. Cím****A támogatási rendszer központi költségvetési forrásai**

Az eddig javasoltak alapján világosan következik, hogy az un. VI. kategóriában levő színházi, táncszínházi, zenei működés nagyságrenddel nagyobb volumenű, mint amiről eddig szó volt. Ennek megfelelően nagyobb arányú részesedést szükséges biztosítani, mint az a bizonyos 10% (ami nem is annyi más számítás szerint), vagy pedig azt a 10%-ot a többféle célnak megfelelően fölhasználni. Véleményem szerint nem ez volna a helyes megoldás. A kiharcolt összeget, vagy annak nagyobb részét meg kellene tartani az innovatívnak, útkeresőnek, kísérletezőnek, alternatívnak nevezett gazdag területre, és újabb pénzt kellene „betenni a rendszerbe”, a feladatok teljesítésére plusz kb. 15-25%-os arányban.

Ennek a pénznek az eredete azt gondolom, többféle lehetne.

Egyfelől a színházi-köszínházi struktúrát érintő elvonással, másfelől a művelődési intézményi hálózatot érintő költségvetési büdzséből, valamint az NKA gazdálkodásából átcsoportosítással, és talán más forrásból is.

Szövegjavaslat:

24. §

(2) Az előadó-művészetben jelentkező újító törekvések támogatása és a magánszféra versenyképességének erősítése érdekében a VI. kategóriába tartozó előadó-művészeti szervezetek pályázati úton elosztható támogatásának aránya az I-VI. kategóriába sorolt színházak, balett- vagy táncgyűttesek központi költségvetési támogatása keretösszegének legalább 10+5+15%-a, ahol 10% az alternatívnak/innovatívnak/kísérletezőnek nevezhető, 5% az egyéb, regisztrált és a törvényi feltételeknek megfelelő, un. normatív támogatás, és 15% az un. magánszféra versenyképességének erősítése, valamint a gyermek- és ifjúsági előadások területének intézményi és strukturális működtetése, egyéb feladatok ellátása (további részletezésre szorul).

Egy dolgot fontosnak tartok a szöveg kezelésében és véleményezésében.

Félúton vagyunk.

A rendszerváltás óta eltelt időt figyelembe véve, kb. az elmúlt 7-10 évben gyorsultak fel az események akkor is, ha voltak előjelek régebről.

Az egész most függetlennek nevezett terület formálódása, a Beszt megalakulása, a különböző műhelyek, befogadó terek arculatának kialakulása, az ifjúsági és a színházi neveléssel összefüggő projektek, a csecsemőszínház, a társadalmi kérdések felszínre kerülése, megjelenése, a bábszínházi struktúra alakulása mind-mind közelmúlt. És van még tennivaló, pl. a gyermekszínházi előadások tekintetében, amelyek sok ok miatt egyelőre „cigánysoron” vannak véleményem szerint. Hogy ez a helyzet a kialakulhatott, részben a politikusi nemtörődömség miatt történt, részben pedig a minőségelvre hivatkozó elit és döntéshozók felelőssége.

Talán furcsának tűnhet az a következtetés, hogy a rendszerváltás utáni színházi élet változásait tekintetbe véve az egyik legrégebről datálható és nyomon követhető, nagyobb eredmény a határon túlinak nevezett színházi terület fejlődése nemzeti alapon, sokmilliós támogatással.

Nyilván ez a folyamat folytatódni fog, és talán helyes is.

Azonban adódott egy olyan helyzet – akárhogy nézzük, fordítjuk, a politikai változás okán – amikor mód lehet talán arra, hogy megvédje a szakma az innovációját, a kísérleteit, és szabadságát, egyben kísérletet tegyen arra is, hogy feltárja és egységes keretbe foglalja a **teljes** színházi struktúrát, és a törvényi szabályozással példát is mutathasson korszerűségével, hatékonyságával, és szakmaiságával, és a legfontosabb dologgal, hogy egyszerre képes szolgálni az előadói területen az innovatív, kísérletező és a minőségi szolgáltató szférát, tekintettel a polgáraitra és a jövő nemzedékeire.

Csák György

2010 augusztus 17.